

Võltsitud toodete kaubandus ja vabakaubandustsoonid

Hiljutiste suundumuste tõendid

KOMMENTEERITUD KOKKUVÕTE

Eessõna

Paljud riigid on loonud äritegevuse edendamiseks ja vabakaubandusest kasu saamiseks vabakaubandustsoonid. Need tsoonid on aidanud märkimisväärselt kaasa kaubateede arengule, et tagada maailmamajanduse integreeritud tarneahelad. Kuid vabakaubandustsoonid võivad tänu võrdlemisi soodsale keskkonnale, sobivale taristule ning nõrgemale järelevalvele hõlbustada ka ebaseaduslikku ja kriminaalset tegevust, nagu võltsitud ja piraattoodete kaubandus.

Võltsitud ja piraattoodete kaubandusega kaasneva probleemi täieliku ulatuse mõistmiseks ning sellega tegelemisel parimate lahenduste leidmiseks vajavad poliitikakujundajad tõendeid, et dokumenteerida vabakaubandustsoonide ja ebaseadusliku kaubanduse, sealhulgas võltsitud ja piraattoodete kaubanduse vahelisi seoseid. Käesoleva OECD ja EUIPO koostöös läbiviidud uuringu eesmärk ongi heita uut valgust vabakaubandustsoonide väärkasutamisele võltsitud ja piraattoodetega kauplemise eesmärgil. Oleme tänulikud ka Maailma Tolliorganisatsioonile, Euroopa Komisjoni maksunduse ja tolliliidu peadirektoraadile ning Ameerika Ühendriikide sisejulgeolekuministeeriumile andmete eest, ilma milleta ei oleks vastava uuringu teostamine võimalik olnud.

Meil on hea meel kahe asutuse koostöö üle, mille tulemusena valmis käesolev põhjalik ja ainulaadne tõendipõhine uuring. Oleme veendunud, et selle töö tulemused aitavad kaasa uuenduslike poliitikavalikute väljatöötamisele, et astuda vastu võltstoodetega kauplemisele ja muule ebaseaduslikule kaubandusele.

António Campinos
EUIPO tegevdirektor

Marcos Bonturi
OECD/GOV direktor

Eessõna

Paljud maailma riigid on majandusliku arengu kannustamiseks loonud vabakaubandustsoone. Vabakaubandustsoonid võimaldavad kasutada maksusoodustusi ning teisi regulatiivseid erandeid, mis on andnud positiivse tõuke kaubanduse hõlbustamisele, ettevõtete loomisele ja välisinvesteeringutele. Uuringust ilmneb, et vabakaubandustsoonide arv kasvab ning neid läbivad kaubavood üha laienevad.

Kuigi vabakaubandustsoonid toovad selget majanduskasu nende asukohariigile, võivad kuritegevuslikud organisatsioonid neid samas kuritarvitada, et ebaseaduslikult kaubelda võltsitud ja piraattoodetega ning neid üle piiri toimetada. Seega tuleb üheaegselt tegeleda nii kuritegevuse ja ebaseadusliku kaubanduse mõjuga heale valitsemistavale, kodanike ohutusele ja õigusriigi põhimõtte järgimisele kui ka negatiivse mõjuga, mida võltsitud toodetega kauplemine avaldab õiguste omajate õiguspärasele konkurentsieelisele ning sellest tulenevalt ka innovatsioonile, tööhõivele ja pikaajalisele majanduskasvule. Hiljutises OECD ja EUIPO aruandes *Võltsitud kauba tegelike liikumisteede kaardistamine* tehti kindlaks riskid, mida toob kaasa vabakaubandustsoone läbiv ebaseaduslik võltsitud toodetega kauplemine, ning jõustamisega kaasnevatest puudustest tingitud probleemid. Aruande tulemuste põhjal jõuti hüpoteesini, et märkimisväärne osa ebaseaduslikult võltsitud toodetega kauplemisest liigub läbi vabakaubandustsoonide või tugineb neile; selline olukord nõuab täiendavat uurimist.

Käesolevas OECD ja EUIPO ühisaruandes uuritakse võltsitud ja piraattoodete kaubanduse ning vabakaubandustsoonide vahelisi empiirilisi seoseid. Aruandes esitatakse nende seoste kohta kindlaid empiirilisi tõendeid, tuginedes varasematele võltsitud ja piraattoodete kaubandust käsitlevatele OECD ja EUIPO uuringutele. OECD teostas uuringu kõrgetasemelise riskifoorumi salakaubanduse tõkestamise rakkerühma (TF-CIT) abiga, kes keskendub tõenduspõhisele uurimisele ja uusimatele analüüsimeetoditele, et aidata poliitikakujundajatel kaardistada ja mõista turu nõrkusi, mida ebaseadusliku kauba vedajad tekitavad ja ära kasutavad.

Aruande koostasid OECD avaliku halduse ja territoriaalse arengu direktoraadi vanemajandusteadlane Piotr Stryszowski koostöös EUIPO intellektuaalomandiga seotud õigusrikkumiste Euroopa vaatluskeskuse majandusteadlase Michał Kazimierczakiga OECD talituse asejuhataja Stéphane Jacobzone'i ja EUIPO peamajandusteadlase Nathan Wajsmanni juhendamisel. Autorid tänavad panuse eest Peter Averyt and Florence Mouradiani (OECD) ning Claire Casteli (EUIPO).

Autorid tänavad teadmiste jagamise ja väärtuslike tähelepanekute eest ka järgmisi OECD eksperte: Rachel Bae, Dominique Guellec ja Przemysław Kowalski. Autorid avaldavad samuti tänu OECD liikmesriikide ekspertidele ja mitmel seminaril ja töötoas osalenutele nende tõhusa abi eest. Eriline tänu kuulub Politecnico di Milano professorile Chirara Franzonile ning Université Paris Dauphine professorile Jean Marc Siroënile.

Kvantitatiivne uurimistöö põhines põhjalikul üleilmsel tollis konfiskeeritud kauba andmebaasil, mille andis meie käsutusse Maailma Tolliorganisatsioon ning mida täiendasid kohalike andmetega Euroopa Komisjoni maksunduse ja tolliliidu peadirektoraat, USA tolli- ja piirivalveamet ning USA immigratsiooni- ja tolliamet. Autorid avaldavad nendele asutustele tänu andmete ja igakülge toetuse eest.

OECD sekretariaat soovib tänada Liv Gaunti, Kate Lancasteri, Andrea Uhrhammerit ja Will Brombergi nende abi eest aruande toimetamisel ja väljaandmisel.

Kommenteeritud kokkuvõte

Vabakaubandustsoonidel, millele pandi alus juba 18. sajandi algusaastatel, on olnud maailmakaubanduses täita pikaajaline ja väärtuslik roll. Tsoonid annavad ettevõtetele ja oma asukohariikidele palju vaieldamatuid eeliseid. Kuid nõrgalt reguleeritud vabakaubandustsoonid meelitavad ligi ka ebaseadusliku ja kriminaalse tegevusega (näiteks kauplemine võltsitud ja piraattoodetega või toodete ebaseaduslik üle piiri toimetamine ja rahapesu) seotud isikuid, sest pakuvad tänu sobivale taristule ja piiratud järelevalvele selleks küllaltki soodsat keskkonda.

Käesolev uuring kinnitab vabakaubandustsoonide ja võltsitud toodetega kauplemise vahelisi seoseid. Vabakaubandustsoonide olemasolu, arv ja suurus riigis on korrelatsioonis asjaomase riigi majanduse eksporditavate võltsitud ja piraattoodete väärtuse kasvuga. Majanduse iga täiendavat vabakaubandustsooni seostatakse nende probleemsete ekspordiallikate väärtuse 5,9% keskmise kasvuga. Uuringus saadi ka selgeid tõendeid ühelt poolt teatava majanduse eksporditud võltskaupade väärtuse ning teiselt poolt vabakaubandustsoonis tegutsevate ettevõtete arvu ning kõnealustest tsoonidest pärineva ekspordi koguväärtuse vaheliste seoste kohta.

Kuigi vabakaubandustsoonid loodi algselt kaupade transiidi hõlbustamiseks, vabastades kauplejad paljude tolliformaalsuste täitmisest, mida kohaldatakse tarbimise eesmärgil riiki toodavatele kaupadele, on kõnealused tsoonid aja jooksul muutunud. Nendest on saanud oluline vahend välisinvesteeringute ligimeelitamiseks ning majandusliku arengu ja majanduskasvu edendamiseks, seda eriti arengumaades, kes saavad kasutada tsoone majandusliku arengu etappidest ülehüppamiseks. Kuid ka arenenud riigid on tsoonidest kasu saanud, mille tõendusena tegutseb ainuüksi Ameerika Ühendriikides mitusada tsooni.

Tsoonidel on erinevaid vorme ning neile kehtivad vastava riigi õigusnormid ja eeskirjad. Seetõttu erinevad ettevõtete ja tsoonide asukohariikide kulud ja tulud eri majanduste puhul märkimisväärselt. Tsoonidega kaasnevad ettevõtetele mitmed eelised, sealhulgas maksu- ja tollimaksusoodustused, suurem paindlikkus seoses tööhõive ja sisserände-eeskirjadega võrreldes riikide tolliterritooriumidel kehtivaga, ettevõtlustegevuse vähene reguleeritus ja järelevalve, vähem piiratud ettevõtlustegevus ning täiendavad võimalused kaupade levitamiseks eri turgudel. Kuigi tsoonis tegutsemisega võivad kaasneda kulud, näiteks spetsiaalsed tsoonitasud, on see koormus sageli üsna väike. Kulud võivad olla isegi väikesemad kui need, mida kantaks ettevõtte asutamisel riigi tolliterritooriumil.

Asukohariikide majandusele on tsoonid kasulikud seetõttu, et need meelitavad ligi välisinvesteeringuid, loovad töökohti ning suurendavad ekspordijõudlust. Kuid kasul, mida osalev riik saab, on oma hind, kuni selleni, et valitsusasutused on sunnitud tulust loobuma, sest tsoonides toimuva äritegevusega kaasnev kasum ei suuda katta kahjumit. Samuti kehtib majanduse saadav võimalik kasu ainult sellele tsoonis toimuvale äritegevusele, mida vastasel juhul ei oleks asjaomase asukohariigi tolliterritooriumil alustatud.

Lisaks riikide ja ettevõtete majanduslikele kuludele ja tuludele on need nõrgalt reguleeritud tsoonid atraktiivsed ka ebaseadusliku ja kriminaalse tegevusega seotud isikutele. Mõni tsoon võib olla pöördumatult hõlbustanud kauplemist võltsitud ja piraattoodetega, ebaseaduslikku üle piiri toimetamist ja rahapesu. Probleemi süvendab veelgi see, kui valitsused ei teosta tsoonide üle nõuetekohast politseijärelevalvet. Niisugune olukord võib tekkida juhul, kui tsoonis tegutsevad välisettevõtted, kes jäävad kohaliku politseitöö ulatusest väljapoole. Kui tsoonide tegevust juhivad

eraettevõtted, on nende peamine huvi tõenäoliselt tsooni ulatuse laiendamine ning tsooni äriettevõtetele kasumlike teenuste pakkumine. Seetõttu võib nende otsene huvi ja/või suutlikkus õiguskaitsetegevuse teostamiseks olla puudulik. Samuti võib neil puududa suutlikkus või volitused tsoonitegevuse tõhusaks jälgimiseks. Isegi kui valitsusasutused osalevad aktiivselt tsoonitegevuse üle järelevalve teostamises, leidub tõendeid selle kohta, et nende asutuste ja tsoonis tegutsevate ettevõtete (eriti eraettevõtete) vaheline koordineeritus võib olla nõrk, andes kurjategijatele rohkem võimalusi tsoonide ärakasutamiseks ebaseadusliku tegevuse huvides.

Viivitamata on vaja võtta tõhusamaid meetmeid ja teostada koordineerimist riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil, et takistada tsoonide kahjustamist läbi ebaseadusliku tegevuse. See probleem on jõudnud OECD, EUIPO, Euroopa Pettustevastase Ameti, Europol, Maailma Tolliorganisatsiooni, Maailma Kaubandusorganisatsiooni, Interpoli, ÜRO uimastite ja kuritegevuse vastu võitlemise büroo ning Maailma Terviseorganisatsiooni tähelepanu alla. Probleemiga tegelemiseks on esitanud ettepanekuid Kariibi rahapesuvastane töökond, musta turu peesovahetussüsteemi mitmepoolne eksperttöörühm (Black Market Peso Exchange System Multilateral Experts Working Group), Rahvusvaheline Kaubanduskoda ning Rahvusvaheline Kaubamärgi Assotsiatsioon.

Koostööd tehes saab rahvusvaheline kogukond tagada vabakaubandustsoonide jätkuva arengu oluliste institutsioonidena, mis aitavad ebaseaduslikku tegevust hõlbustamata edendada rahvusvahelist kaubandust. Need kaks eesmärki ei ole kokkusobimatud.